

OBSAH

Úvod	15
Stav a kontexty výzkumu.....	17
1 Čeští krajané v Paraguayi	21
1.1 Novodobé přistěholectví do Paraguaye	21
1.1.1 Od války Trojdhody po první světovou válku.....	23
1.1.2 Od první světové války po padesátá léta.....	27
1.2 České stopy v Paraguayi.....	29
1.2.1 Čeští misionáři v provincii Paracuaria	29
1.2.2 Cestovatelé, badatelé, dobrodruzi	31
1.3 České vystěholectví do oblasti Río de la Plata	32
1.4 České vystěholectví do Paraguaye.....	34
1.4.1 Přistěholectví před r. 1918.....	34
1.4.2 Vrcholné období českého přistěholectví (1927–39).....	36
1.4.2.1 Volyňští Češi	37
1.4.2.1.1 České vystěholectví na Volyň	37
1.4.2.1.2 Paraguayští volyňští Češi	38
1.4.2.2 Další přistěhovalci s československým pasem.....	40
1.4.3 Poválečné období (1947–52).....	42
1.4.4 Rozvoj české komunity	42
1.4.5 Dezintegrace české komunity	45
1.4.6 Komunita dnes	48
1.4.6.1 Současný rozsah české komunity	49
2 Výzkum paraguayské češtiny	51
2.1 Informátoři	52
2.1.1 Generace informátorů	53
2.1.2 Původ a místo usazení informátorů a jejich předků	56
2.1.3 Přehled informátorů	62
2.1.4 Rodinná „anamnéza“	64
2.2 Otázka předávání a ztráty jazyka.....	65
2.2.1 Způsob osvojení jazyka.....	66
2.2.2 Různost jazykových vstupů.....	66
2.2.3 Věk osvojení druhého jazyka	67
2.2.4 Věk omezení jazykových vstupů a výstupů	68
2.2.5 Gramotnost v češtině a četba.....	69
2.2.6 Doba příchodu a místo usazení	70
2.2.7 Jazyková loajalita.....	71
2.2.8 Intenzita kontaktu s jinými jazyky	73
2.3 Současné kontexty užívání češtiny	73

3	Celkový charakter paraguayské češtiny	75
3.1	Nářeční východiska	75
3.2	Cizí vlivy	76
3.3	Vnitřní vývojové tendence	78
3.4	Atrofie	78
4	Nářeční rysy	79
4.1	Nářeční původ informátorů	79
4.2	Uchování a křížení nářečních rysů	82
4.3	Nářeční rysy a původ volyňských Čechů	85
4.3.1	Nářeční rysy české	85
4.3.1.1	Hláskoslovné rysy	86
4.3.1.1.1	Úženi <i>é > í</i>	86
4.3.1.1.2	Staré <i>ý > ej</i>	86
4.3.1.1.3	Protetické <i>v-</i> před <i>o</i>	87
4.3.1.1.4	Zánik formantu <i>-l</i> v přičestí minulém sg. m.	88
4.3.1.1.5	Počáteční <i>ou-</i> za staré <i>ú-</i>	88
4.3.1.2	Tvaroslovné a slovotvorné rysy	88
4.3.1.2.1	Tvary zájmena <i>námi/náma</i>	89
4.3.1.2.2	Neživ. tvary adjektiv a zájmen v nom. pl. m. živ.	89
4.3.1.2.3	Postfix <i>-dle-</i> u zájmen a adverbíí	90
4.3.1.3	Lexikální rysy	90
4.3.2	Nářeční rysy středočesko-severovýchodočeské	90
4.3.2.1	Krácení samohlásky u zakončení <i>-im</i> a <i>-um</i>	90
4.3.2.2	<i>í > ej</i> po <i>c, z, s</i> a adjektivum <i>cizej</i>	91
4.3.2.3	Vyrovňávání nom. a akuz. pl. u živ. maskulin	91
4.3.2.4	Vyrovňávání tvarů gen., dat. a lok. sg. f. u adjektiv	92
4.3.2.5	Analogické tvary pl. zájmena <i>ten</i>	93
4.3.3	Nářeční rysy severovýchodočeské	94
4.3.4	Nářeční rysy odlišující jednotlivé volyňské mluvčí	95
4.3.4.1	Hláskoslovné rysy	95
4.3.4.1.1	<i>-u</i> místo <i>-v/f</i> na konci zavřených slabik	95
4.3.4.1.2	Výslovnost <i>š > ě; ěc > c</i>	96
4.3.4.1.3	Ztráta jotace u skupin <i>vje, měe > ve, me</i>	96
4.3.4.2	Tvaroslovné rysy	97
4.3.4.2.1	Koncovka <i>-oj</i> v dat. a lok. sg. m. živ.	97
4.3.4.2.2	Koncovka <i>-em</i> v instr. sg. m. typu <i>předseda</i>	97
4.3.4.2.3	Koncovka <i>-om</i> v dat. jmen přivlastňujících rodině	97
4.3.4.2.4	Tvary přivlastňovacích adjektiv	98
4.3.4.2.5	Vyrovňávání u kondicionálu 1. os. sg.	100
4.3.4.3	Slovotvorné rysy	101
4.3.4.3.1	Přípona <i>-ejc</i> v komparativu příslovčí	101

4.3.4.3.2	<i>Všude</i> × <i>všade</i>	101
4.3.4.4	Lexikální rysy.....	101
4.3.5	Původ volyňských Čechů.....	102
4.4	Některé dochované nářeční rysy u ostatních mluvčích.....	102
4.4.1	Česká nářečí.....	102
4.4.2	Moravská nářečí.....	103
4.4.3	Slezská nářečí.....	105
4.5	Archaismy.....	106
4.6	Vliv spisovného jazyka.....	108
5	Cizí vlivy v paraguayské češtině.....	109
5.1	Důsledky jazykového kontaktu.....	109
5.2	Společné cizojazyčné vlivy na zvukovou podobu jazyka.....	111
5.2.1	Změny v oblasti vokalickej kvantity.....	111
5.2.2	Zkracování nepřízvučných koncových slabik.....	113
5.2.3	Emfatické dloužení iniciálové přízvučné slabiky.....	113
5.2.4	Lexikalizace cizího přízvuku formou dlouhé hlásky.....	113
5.3	Španělské vlivy.....	114
5.3.1	Španělské vlivy v rovině hláskoslovné.....	114
5.3.1.1	Vokalickej jevy.....	115
5.3.1.2	Konsonantické jevy.....	115
5.3.1.2.1	Okluzivy.....	115
5.3.1.2.2	Nosovky.....	116
5.3.1.2.3	Sykavky a polosykavky.....	116
5.3.1.2.4	Veláry.....	118
5.3.1.2.5	Hlásková spojení.....	118
5.3.1.3	Hláskoslovné rysy u přejatých slov.....	120
5.3.2	Španělské vlivy v morfologii.....	121
5.3.2.1	Substantiva.....	121
5.3.2.1.1	Deklinace cizích a českých toponym.....	121
5.3.2.1.2	Deklinace cizích a českých antroponym.....	125
5.3.2.1.3	Změna rodu a čísla.....	127
5.3.2.2	Adjektiva.....	128
5.3.2.3	Zájmena.....	129
5.3.2.3.1	Zvratné zájmeno osobní.....	130
5.3.2.3.2	Privlastňovací zájmena.....	130
5.3.2.4	Číslovky.....	133
5.3.2.5	Slovesa.....	136
5.3.2.5.1	Čas a vid.....	136
5.3.2.5.2	Způsoby slovesného děje.....	137
5.3.2.5.3	Slovesný rod (a užití <i>se</i> vůbec).....	139
5.3.2.6	Vliv španělské slovnědruhové homonymie.....	141

5.3.3 Španělské vlivy v rovině lexikální	143
5.3.3.1 Lexikální přejímky neadaptované (a přepínání kódu)	143
5.3.3.1.1 Jednovýrazové přepínání kódu	145
5.3.3.1.2 Přítakací a záporová částice	148
5.3.3.1.3 Adverbia, předložky a spojky	149
5.3.3.2 Lexikální přejímky adaptované	151
5.3.3.2.1 Substantiva	152
5.3.3.2.1.1 Příbuzenstvo	152
5.3.3.2.1.2 Názvy měsíců	155
5.3.3.2.1.3 Další přejímky	156
5.3.3.2.2 Slovesa	160
5.3.3.2.2.1 Typ <i>-ovat</i>	160
5.3.3.2.2.2 Typ <i>-at</i>	162
5.3.3.2.3 Adjektiva a adverbia	162
5.3.3.3 Kalky a sémantické kalky	163
5.3.3.3.1 Kalky	163
5.3.3.3.2 Sémantické kalky vlivem blízkosti formy	164
5.3.3.3.3 Sémantické kalky vlivem blízkosti významu	165
5.3.3.3.3.1 Substantiva	165
5.3.3.3.3.2 Adjektiva	166
5.3.3.3.3.3 Slovesa	166
5.3.3.3.3.4 Adverbia	169
5.3.3.3.3.5 Předložky	170
5.3.3.3.3.6 Spojky a další vztažné prvky	170
5.3.4 Španělské vlivy v syntaxi	171
5.3.4.1 Shoda	171
5.3.4.2 Rekce	173
5.3.4.3 Vyjadřování větných členů	175
5.3.4.3.1 Nahrazování prostých pádů předložkovými	175
5.3.4.3.2 Podmět: vynechání podmětného <i>to</i>	176
5.3.4.3.3 Přívlastek: vliv španělského členu	176
5.3.4.3.4 Opakování předmětu přímého v antepozici	177
5.3.4.3.5 Příslowecné určení: infinitiv účelový	177
5.3.4.3.6 Vynechání dvojího záporu	178
5.3.4.4 Slovosled	178
5.3.4.4.1 Pozice příklonek	178
5.3.4.4.2 Pozice shodného přívlastku	179
5.3.4.4.3 Přesun jádra výpovědi	180
5.3.5 Španělské vlivy ve frazeologii	180
5.3.5.1 Ustálená předložková spojení	181
5.3.5.2 Neslovesné frazémy	181

5.3.5.2.1	Číslovková sousloví	181
5.3.5.2.2	Ostatní neslovesné frazémy	182
5.3.5.3	Slovesné frazémy	182
5.3.5.4	Rčení	184
5.3.5.5	Ustálená přirovnání	185
5.4	Vlivy ukrajinštiny a dalších slovanských jazyků	185
5.4.1	Ukrajinské vlivy v rovině hláskoslovné	187
5.4.2	Ukrajinské vlivy v morfologii	188
5.4.2.1	Substantiva	189
5.4.2.2	Adjektiva	191
5.4.2.3	Zájmena	191
5.4.2.4	Číslovky	192
5.4.2.5	Slovesa	192
5.4.2.5.1	Imperativ	193
5.4.2.5.2	Infinitiv a přičestí minulé	193
5.4.3	Ukrajinské vlivy v tvoření slov	193
5.4.3.1	Ovlivňování ukrajinskými předponami	193
5.4.3.2	Zvýšený výskyt zvrtných sloves	195
5.4.3.3	Sufix <i>-ačka</i> u obyvatelských jmen	195
5.4.3.4	Přechylování ženských příjmení	196
5.4.3.5	Sufix <i>-o</i> u příslovci	196
5.4.4	Ukrajinské vlivy v rovině lexikální	196
5.4.4.1	Lexikální přejímky	197
5.4.4.1.1	Substantiva	197
5.4.4.1.2	Adjektiva	199
5.4.4.1.3	Slovesa	199
5.4.4.1.4	Adverbia	200
5.4.4.1.5	Předložky, spojky, částice	200
5.4.4.2	Sémantické kalky	203
5.4.4.2.1	Substantiva	203
5.4.4.2.2	Adjektiva	203
5.4.4.2.3	Slovesa	204
5.4.4.2.4	Adverbia	205
5.4.5	Ukrajinské vlivy v syntaxi	206
5.4.5.1	Shoda	207
5.4.5.2	Rekce	207
5.4.5.3	Účelová vazba <i>aby</i> + infinitiv	207
5.4.6	Ukrajinské vlivy ve frazeologii	208
5.4.7	Polské vlivy	209
5.4.8	Slovenské vlivy	211
5.5	Německé vlivy	212

5.6	Guaranijské vlivy	214
5.6.1	Paraguayská jazyková situace	215
5.6.2	Informátoři a guaraní	216
5.6.3	Guaranijské vlivy v paraguayské češtině	220
6	Vnitřní tendence	225
6.1	Analogické změny	225
6.1.1	Substantiva	225
6.1.2	Adjektiva	226
6.1.3	Slovesa	226
6.2	Inovace v tvoření slov	227
7	Atrofie	229
7.1	Neúplné osvojení nebo pozdější ztráta?	230
7.2	Chronologie jazykové atrofie	231
7.3	Průvodní jevy jazykové atrofie	232
7.4	Míra jazykové ztráty	233
7.5	Atrofie v rovině hláskoslovné	233
7.5.1	Nadměrná vokalizace neslabičných předložek	233
7.5.2	Chybějící vokalizace neslabičných předložek	234
7.6	Atrofie v rovině tvaroslovné	235
7.6.1	Substantiva	235
7.6.1.1	Změny v pádě	236
7.6.1.2	Změny v čísle	240
7.6.1.3	Změny v rodě	240
7.6.1.4	Nominální syntagmata	241
7.6.1.5	Novotvary	242
7.6.2	Adjektiva	242
7.6.3	Zájmena	243
7.6.3.1	Osobní zájmena	243
7.6.3.2	Přivlastňovací zájmena	244
7.6.3.3	Ostatní zájmena	245
7.6.4	Číslovky	245
7.6.5	Slovesa	246
7.6.5.1	Ztráta pomocného slovesa	246
7.6.5.2	Užití jiného než náležitého tvaru	247
7.6.5.3	Slovesné novotvary	248
7.6.6	Předložky	248
7.6.7	Ostatní záměny a deformace	249
8	Mluví podle kompetence	251
8.1	Plně kompetentní mluvčí	251
8.2	Téměř plně kompetentní mluvčí	252
8.3	Polomluví	253

8.4 Pamětníci.....	255
8.4.1 Základní životopisná data	257
8.4.2 Jazyková charakteristika	258
9 Závěry a otázky pro budoucí výzkum.....	259
Ukázky souvislých projevů.....	261
Zkratky	287
Seznam literatury	289